

**Художнє моделювання морально-етичної проблеми в автобіографічних творах
Олекси Гай-Головка**

У статті на конкретних прикладах проаналізовано художні моделі морально-етичної проблеми, що їх розкриває в автобіографічних творах діаспорний письменник Олекса Гай-Головка (1910–2006). Автор відчував перед Україною моральний обов'язок розповісти правду про пережите, вистраждане, тому художніми засобами намагався з'ясувати сутність людини в умовах тоталітарного «пресу», в результаті чого індивід почувався обмеженим, затиснутим в «щещата» несвободи. Письменник художньо зображує морально-етичні принципи персонажів не лише на індивідуальному, а насамперед на суспільному рівні, виокремлює їх як частину психічної структури особистості через словесно-художню ціннісну оцінку дій, явищ в усвідомлений та неусвідомлюваний для індивіда спосіб.

Ключові слова: мораль, етика, жанр, наратор, добро і зло, автоматичні рефлексії.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Заявлена проблема актуальна з огляду на підвищений інтерес українського читача до літератури духовного змісту, до формування нової системи цінностей, до розгляду інших можливих світоглядних засад. Крім того, в сучасній філологічній науці творчість Олекси Гай-Головка – поета, літературного критика, журналіста – обійдена увагою дослідників, його ім'я упродовж багатьох років замовчувалось. Прозописьмо О. Гай-Головка належить до такого періоду становлення української літератури, коли право на життя виборювали різні її течії, стилі.

Вітчизняні й зарубіжні напрацювання різних аспектів маргінальної особистості спираються, насамперед, на загальнофілософський аналіз феномена особистості, її життєдіяльності, об'єктивних і суб'єктивних факторів самореалізації, самоствердження. Аналіз художнього моделювання морально-етичних проблем найповніше відстежується в дослідженнях літературознавців Світлани Вардеванян, Галини Пастушок, Сергія Квіта, Юлії Кристєвої, Віталія Мацька, Анатолія Нямцу, Віри Просалової, Людмили Тарнашинської, Наталії Колосової та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – науково обґрунтувати морально-етичну проблематику, порушену в автобіографічних творах письменника української діаспори О. Гай-Головка.

Виклад основного матеріалу... На думку багатьох учених, категорії, «добро» і «зло» є основою етики. Український філософ М.Г.Тофтул зазначає: «Зміст категорії «добро» іноді ототожнюють із сутністю моралі взагалі, хоча більшість учених розглядає добро як морально-позитивне начало, зло – як морально-негативне, а саму етику як учення про добро і зло» [7, с.26]. У Філософському енциклопедичному словнику, який зчаста базується на матеріалі багатьох статей сучасних філософських словників Західної Європи і США, зазначено, що «добро – основна моральна цінність, духовна цінність сама по собі» [9, с.140].

Морально-етичні проблеми оприявлено в автобіографічному творі О. Гай-Головка «Смертельною дорогою: події нашого часу», де авторське «я» – сильна, вольова особистість, творчі здібності якого можуть реалізуватися лише за умов свободи, якою постійно снить, до якої прагне. Відтак соціальна, національна, внутрішня свобода є тим показником, в результаті якого виступає почуття власної гідності. Для автора повісті – це абсолютна цінність. Наратор за своєю природою непримиренний до пристосуванства, покори, принижень, зради. Його самоствердження ґрунтується не на власній вигоді зі збереженням зовнішніх форм благопристойності, а на патріотизмі, альтруїстичній концепції допомоги знедоленим у тоталітарному світі. Його внутрішній світ бунтується, коли він бачить на вулицях Харкова тисячі прошаків голодного 1933 року, а в розподільниках, спеціальних від продуктів полиці гнуться. Добро і зло ніби зчинили соціальний бунт, і в цьому двобої, на жаль, перемогло зло.

Таким чином, важкий і суперечливий час по-своєму переломився у вразливій і чистій душі хлопця. В юному віці письменник «зустрівся» з двосвіттям, в якому «вели» двобій добро і зло, світле і темне. З одного боку, чудова природа, лагідне степове сонце і срібний спів жайворонків у небі заронили в його душу зерна живлющої любові до навколишнього світу, а з другого – присутність чужого дикого оточення з його брутальним свавіллям і беззаконням посіяли тривогу і ненависть. Ці два полярні почуття, як зізнавався поет, навіки переплелися в його душі, і він носив їх селами й

містами України, а згодом і поза нею [6, с.11]. В його ліричних мініатюрах, у прозі, якнайкраще заявлена актуальна проблема літератури духовного змісту, де виформовується нова системи цінностей. Дихотомія світлого і темного, високого і приземленого, Божого і сатанинського оприявлена в романі Воля без волі, повістях Їм дзвони не дзвонили, Поединок з дияволом, збірці оповідань Одчайдушні, трагедії Скоропадський, повісті-есе Смертельною дорогою: події нашого часу.

Повість «Поединок з дияволом», що вийшла друком у Вінніпезі 1950 року – яскравий приклад своєрідного стилю письменника. У ній чітко відображено двосвіття добра і зла, світлого і темного, високого і приземленого. Означена повість є автобіографічною. У ній події розгортаються в повоєнній Німеччині, де перебуває сам письменник. Повість має підзаголовок «Фільми наших днів»: все відбувається наче на екрані – сцени динамічно змінюють одна одну. Головному героєві (О. Гай-Головкові) на шляху до омріяної волі доводиться зустрітись із найжахливішими проявами советської влади – міфічним позатекстовим дияволом. Відтак, енкаведисти – слуги дияволу, зображені відповідно до обраних образів. Характерними для них є нелюдські вчинки проти героїв повісті – катування, приниження тощо. На противагу червоному дияволу автор повісті зображує іншу сторону дійсності. Вірні друзі, що готові ціною власного життя допомогти, віддати останнє заради друга – це є те світле, перед чим автор схиляє голову в пошані. Втіленням світлого іноді стають малознайомі люди: «Я не знаю вас, але схвалюю ваш задум і благословляю вас у дорогу. Ідіть з Богом...». Добро і зло тісно переплетені у творі: «А сонце в золоті купало людей комах, вельмож і жебраків, праведників і розбишак, Божих людей і дияволів. Творець землі і неба обдарував усіх однаково й немов би не думав про прийняття чи знехтування, втілення чи потоптання Його святої ласки» [2, с.124]. Але «поединок з дияволом тривав далі. Треба було все зробити, щоб мені – людині, що з неймовірним зусиллям вискочила з того світу, швидше дістатися в рідне оточення і відчутти в ньому людську ласку, тепло, чого так прагнула смертельно змучена моя душа». «Це була найжахливіша ніч у моєму житті. Впродовж ночі я немов би зсох і вранці ледве підвівся з ліжка. Але коли сонце оповило мене промінням, я неначе став зцілятися. До мене поверталася сила, енергія і життєствердження» [2, с.14]. Останній іменник вказує на екзистенційну імперативну норму, коли немає вибору перед злом, тому персонаж сміливо іде на подолання страху в собі. Він перебуває на пограниччі між двобоем добра і зла. Перебуваючи в ув'язненні, побачив вранішнє сонце, що додало йому сили, снаги, відчув, що живий, і, навпаки, для носіїв зла він був «мертвий», позбавлений повноцінного життя. Вранішнє сонце символізує прагнення головного героя твору до життя.

Літературний персонаж внутрішньо витворює ланцюжок морально-етичних концепцій: «Я все передумував з початку. Поволі погодився, що часами найближчі люди коштом чужого життя можуть рятувати своє... можуть один одного продавати, душити, вбивати... і що це не почалося з мене і не на мені кінчиться... Що світ не такий уже порожній і чорний, як це здавалося мені в хвилини розпуки, а що в ньому живуть і люди і недолюдки – носії добра і зла, які змагаються між собою відтоді, як засвітилося сонце. Я навіть наперекір дійсності почав думати, що ці носії зла й добра тепер змагаються за мене. Перші хочуть мене вихопити й утоптати в землю, другі не віддають. Але що в Ялті добро поступилося перед злом, надо мною на волоску висіла сокира. Якщо Зінько викраде в готелі мої справжні документи, де в одному зазначено, що я громадянин Советчини, то за диявольською ялтинською угодою мене носії зла потягнуть у пекло, яке вони звуть «родіною»...» [2, с.54].

У такий спосіб автор моделює двосвіття добра і зла, прагнучи переконати реципієнта, що навіть серед жахів та поневірянь герой повісті, однак, зберігає в собі віру в краще, виношує любов до того, що його оточує. Другу частину повісті Поединок з дияволом розпочинає підрозділ Землею німецькою. У ній йдеться про те, що «енкаведисти кували залізо гаряче», полюючи за неповоротцями. Так були схоплені, а згодом знищені в застінках НКВС патріоти України письменник і бібліограф Петро Зленко, історик Михайло Антонович, партійний і культурний діяч Августин Волошин, колишні члени Центральної Ради Максим Славінський і Валентин Садовський, примусово були вивезені на «родіну», а згодом запроторені до в'язниці на багато літ дружина Гната Хоткевича Платоніда Хоткевич, невістка Є.Чикаленка Ксенія Чикаленко. Були й такі герої, які у відчаї, безвиході заподіювали собі смерть. Наприклад, діяч січеславської «Просвіти», видавець, викладач французької мови Євген Вировий 17 травня 1945 року в Празі вистрибнув з вікна 4 поверху і загинув, щоб не потрапити живим до рук більшовицьких енкаведистів. Сам загинув, порятувавши перед тим поетесу Галю Мазуренко, якій дав гроші й допровадив її з малолітніми дітьми аж до австрійського кордону, звідки вона благополучно дісталася Лондона (Англія). Саме такі патріоти як Є.Вировий були носіями добра.

Образ українських скитальців змальовано в тривожних і трагічних картинах: «Стероризовані люди рятувалися від «родіни» смертю. В церквах при молитві, в замкнених кімнатах, на горищах перерізували собі жили, або добровільно вкорочували один одному віку чи в поспіху вискакували з вікон на брук, щоб розбити собі голови... Про ці репатріаційні події закричав увесь християнський світ» [3, с.159]. Наратор був готовий до найгіршого варіанту. Одначе доля змилювала над ним, разом з братом-музикантом Юрієм він опиняється в американській безпечній зоні. У фінальній частині Поединку з дияволом автор у структуру художнього тексту «вмонтовує» щоденникові записи. З морально-етичної точки зору така модель сприяє підсилению достовірності викладених наратором фактів, подій, явищ. Своєрідна словесна фотографічність, описана від першої особи, започатковується повоєнної літньої днини 27 липня в Інсбруку. Саме там український неповоротець-утікач зустрівся з давнім другом Миргородським. Він погодився надати тимчасовий притулок, і від теплого прийому центральний персонаж «надзвичайно був радий, що моя віра в мужність мого ближчого земляка не похитнулася» [3, с.131].

Остерігаючись більшовицьких агентів, для власної безпеки оповідач зчаста змінює місце проживання. Дістатися до Ляндеку йому допомагає Миргородський. Його світлий образ третього серпня наратор занотує в щоденнику емоційною тональністю: «Ця людина мала велике серце... Впродовж кількох днів я збагнув, що братом може бути людина ні по батькові, ні по матері» [3, с.37]. Отже, щоденник нотував усього тиждень (27 липня – 3 серпня), але такі записи в художній структурі очевидні: щоденник підсилює своєрідність документальної, художньо-образної системи, як й, утім, образ автора.

Вважаємо, що тижневий фактографічний щоденник – це стилістичний прийом як співвідношення документального та белетристичного елементів, увиразнення позиції автора до дійсності, її оцінки. «Письменницький щоденник, – відзначала дослідниця цього жанру Наталя Банк, – вбирає в себе ознаки різних прозаїчних і поетичних жанрів, але зовсім не просто їх механічно додає» [1, с.20]. Для щоденників притаманне поєднання воедино фотографічного спостереження життя і широт узагальнення дійсності.

Вмонтовані щоденникові записи О. Гай-Головка сповнені переживаннями, хвилюваннями, побутово-психологічними сценами майже оголеними, напруженими, конфліктними. Іноді нагадують незначні епізоди дня, а найпаче – роздуми над сенсом прожитого дня, над долею майбутнього у складному двобої добра зі злом. Щоденникові нотатки «освітлюють» морально-етичні проблеми, що ними повсякчас переймається автор. Стиль викладу думок залежить від етичних й естетичних принципів письменника, яких сповідує, специфіки світовідчуття та світорозуміння. Врешті, звернувшись до щоденника, автор фіксує на письмі збереження пам'яті про події минулого індивідуального буття, реалізацію власних планів, задумів. Відтак щоденник в житті індивіда є своєрідним культурно-психологічним феноменом.

У Поединку з дияволом змодельовано стандарти подвійної моралі наратора. І не тому, що так хотілося персонажу в очах людей показати себе сміливцем чи слабовольним, а, передовсім, тому, щоб перемагти обставини, в які потрапив. Адже автор «мав діло з лукавим» (У.Самчук) [8, спр. 185, арк. 3].

Згідно стандартних принципів, подвійна мораль осуджується суспільством. Одначе вона є такою ж невід'ємною сутністю нашого життя, як і просто мораль. Справді, на відміну від останньої, прояви подвійної моралі викликають обурення. Скажімо, подвійні моральні стандарти ретельно «замасковують» розвідники для стратегічного випередження супротивника. Тому подвійна мораль – природна властивість людини, бо виживає найсильніший. А до цього підштовхує оточення, що бінарно поділяється на свій-чужий, далекий-близкий. Мораль визначає правила взаємодії в групі; разом зі зміною зовнішніх умов змінюється й мораль. Тому наратор, який не бажав повертатися на «родіну» і якого схопив лєнінградський чекіст на вулиці австрійського міста, змушений був говорити, що він не українець, а поляк і його прізвище Станіслав Квятковський. Над ним постійно чатувала небезпека. Підісланий до камери советський «козачок» усе допитувався:

«То ви поляк?», – і він недовірливо глянув мені в вічі.

«Так!», – відповів я.

«А чому цей чех каже, що ви не поляк?»

«Тому, що він дурень. Хто ліпше знає про мене, він чи я?» [3, с.100–101].

Автобіографічність описаної у творі ситуації підтверджують особисті архівні документи О. Гай-Головка. Так, у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України знайдено документи про роботу та посвідки на проживання німецько-англійського періоду. Усі вони виписані на ім'я Володимира Бориславського, народженого у Кракові (Польща) однак зі світлинами молодого О. Гай-Головка. Тому можна ствердно сказати, що майстерно описані у «Поединку з дияволом» події були пережиті власне автором [8, спр.225, арк. 1–12].

Якби советські людолови довідалися про справжнє прізвище й національність, то кари йому не минути. У такий спосіб автор ще раз намагався підкреслити, що навіть в єдиному часовому інтервалі не існує дотримання педантично вивіреної системи моральних чеснот. Правила «гри» різняться в залежності від географічних, соціокультурних особливостей груп, в якій перебуває індивід, від власне конкретної ситуації. А найцінніше для людини – життя. Щоб уберегти його, оповідач, який потрапив до в'язниці й мріє про волю, вдається до аморальності – брехні. Однак, повторимося, такий вчинок виправдовує сенс життя. Бо життя – це своєрідна гра, де добро і зло йдуть поруч, як і мрії. Сенс буття, як філософсько-духовна проблема, спроектовано на саму мету існування, призначення людини в світі. Сенс є центральним з основних світоглядних понять. Доведено, що сенс буття існує в якісному й кількісному розвитку, де якісний виражений інтелектуальним та етичним вдосконаленням, витонченням свідомості, а кількісний розвиток прямо пропорційно залежний від зростання кількості енергії витонченої свідомості. У кількісному закумуляовано «особисту силу» людини, себто психоенергетичну міць конкретної індивідуальної свідомості.

Отже, вище проілюстровані цитати, свідчать, що у повоєнний час від страшного «смершу» українські емігранти рятувалися, як могли. Уже в самій абрєвіатурі контррозвідки прочитується зло (смерть шпигунам), тому й не дивно, чому письменник працівників цього таємного підрозділу номенує дияволами.

Саме в другій частині повісті «Поєдинок з дияволом» йдеться про затримання в американській зоні центрального персонажа. Сюжетні колізії розвиваються динамічно, напружено. На героя твору постійно чатує небезпека, з якою йому доводиться повсякчас боротися. У тюрмі один з неповоротців довідався від нього, що той боровся за Україну і писав проти партії, уряду, Сталіна, Хрущова. У відповідь почув: «Пропали ви... Ви знаєте, що вас чекає? Вас таке чекає...» [4, с.34]. Він знав, що на «родіне» його чекає розстріл. Тому й боровся різними методами за виживання. Вийшовши з тюрми, літературний персонаж (а ним є сам автор) дістався до австрійського міста Куфштайн. Там зустрівся із львівським художником Володимиром Ласовським (1907–1975). Він не залишив О. Гай-Головка в біді, допоміг з одягом, харчами. А головне, в рідному оточенні почував себе безпечніше. Потім виїхав у Ляндек, де перебував у таборі переміщених осіб, згодом під прізвищем Снаніслава Квятковського конспіративно перебрався до Фельдкірху. І недаремно, бо вночі поліція прийшла його заарештувати. У Фельдкірху зустрівся з лікарем Мирославом Роговським. Образ буковинського юнака автор змальовує найсердечніше засобами метафоризації: «Цей шляхетний серцем юнак... жив для того, щоб відчиняти свою душу і двері своєї хати для кожного земляка, що опинився в біді й неолі» [4, с.153–154].

Заглиблюючись у творчість О. Гай-Головка, спостерегли його пасивність до позначення жанрової дефініції. Скажімо, якщо твір Їм дзвони не дзвонили письменник обмежився підзаголовком Події великого голоду, двокнижжя Поєдинок з дияволом – Фільми наших днів, то автобіографічну повість-есе «Смертельною дорогою» означив підзаголовком Події нашого часу, хоча насправді йдеться про віддалений час (20-30-ті роки минулого століття). Адже дві книги побачили світ упродовж 1979–1983 рр., коли від подій, змальованих художніми засобами, минуло 60-50 років. Віддаленість дозволила письменнику відтворити з пам'яті «кадри» добра і зла, що траплялися на його життєвій дорозі, передовсім на творчому шляху.

В автобіографічній повісті детально йдеться про становлення письменника як особистості, прочитується крізь цю призму й формування національного, патріотичного чину. До цього його підштовхував і його соціальний стан. Так, після семирічки юний Олекса надумав вступити до Уманської технічної профшколи, але його не прийняли, заяву відкинули «як представника ворожої кляси» [4, с.11]. Подібний соціальний «ярлик» навішали на нього і в Уманському педтехнікумі. Образ зла втілено й у секретареві сільської ради Дрібніцькому, хоча «районна влада каже, що він найліпший чоловік у селі. А він був злодій і до революції перебував на каторзі. Тепер він тероризує селян і арештує, кого хоче» [5, с.18]. І юний Олекса по-філософськи задумався над одвічною антитезою людського буття: «Чому ж одні носять в душах добрість, а інші переробляють її на зло й кидають ним на ближнього? Бо вони, як батько не раз казав мені, втратили любов до Бога, а звідси – любов до людини» [5, с.43].

Добро уособлено в образах письменників Петра Панча, Микити Годованця, Юхима Ружанського, Олекси Влизька, які всіляко підтримували письменника у нелегкі дні боротьби зі злом. А коли зло верховодило інтелігенцією, коли були заарештовані Г.Косинка, О.Влизько, Г.Шкурупій, що перед своїм арештом подарували свої книги з дарчими написами, тоді О. Гай-Головка згадав свого доброго вчителя, який жив на селі. Він зібрав течку й рушив до Яворенка. При зустрічі сказав: «Закопайте, будь ласка, ці книжки у своїй столі». Пам'ятаючи про небезпеку, Яворенко відповів: «Я закопаю... Тікайте звідси...бо тут дуже вас видно...» [5, с.203]. І

така порада виявилась добрим знаком, бо невдовзі письменник опинився в Києві, а затим 1940 року – у Львові, звідки дорога простелилася на Захід, у вільний світ.

Прикметно, що художній наратив твору «Смертельною дорогою» позначений тенденцією автотематичної техніки письма. Автотематизм – це «творчість про творчість» (Ю.Ковалів), послідовне поєднання автотематичних ліній художніх елементів з автобіографічними набуває не лише додаткового значення різновиду авторської присутності в наративному світі, а й додає більш реалістичної виразності картин доквілля, сприяє естетичному сприйняттю простору смислових обріїв, текстового наповнення. Автотематичні рефлексії увиразнює автор як персонаж, носій етичної точки зору, він є центральним суб'єктом художнього світу. Повесть-есе О. Гай-Головка наближена до літературно-документального жанру, і водночас моделі автотематичної техніки впливають на структурування схеми оповіді й несуть сюжетно-композиційне навантаження, видозмінюючи жанрову модель твору, наближену до спогадів, щоденникових записів. Такий нетиповий симбіоз (взаємодія) ілюструє методи самозбереження творчої свідомості.

Отже, в процесі дослідження нами виявлено, що О. Гай-Головка інтерпретує морально-етичні проблеми переважно через дихотомію добра і зла, але інтерпретує в естетично оформленому посланні за допомогою тих чи інших поетичних засобів, характерних для обраного жанру. Текстуальна подія на просторі прозотексту – це насамперед подія соціально-історична, але переосмислена, перетворена, переосвітлена в її глибинній правді, пов'язана з прірвами людського ества і перекладена на іншу, зрозумілішу людині, мову. Двосвіття в інтенції митця – це «перетворення» зовнішнього факту в текстуальну, естетично переосмислену подію, котра належать до різних жанрів, відбувається й описується різновекторно. Прозаїк, наче в калейдоскопі, освітлює проблему співвідношення гріховності, бунтарства та долі людської; все це має художні відмінності у внутрішній формі й оповідній структурі. Текстова структура має глибинний зв'язок з Біблією, дозволяє ліпше уявити закономірності шляху, пройденого літературою «розстріляного Відродження» ХХ століття, яка найчіткіше оприявлена в автобіографічних творах «Смертельною дорогою», «Поединок з дияволом». Автор художньо зображує морально-етичні принципи персонажів не лише на індивідуальному, а насамперед на суспільному рівні, виокремлює їх як частину психічної структури особистості через словесно-художню оцінку дій, явищ в усвідомлений та неусвідомлюваний для індивіда спосіб. Певна річ, в одній статті годі комплексно відтворити морально-етичну проблематику в художній практиці О. Гай-Головка, тому означена тема, сподіваємось, зацікавить дослідників, які продовжать теоретично її інтерпретувати.

Список використаних джерел і літератури:

1. Банк Н. Нить времени: дневники и записные книжки советских писателей / Наталья Банк. – Ленинград : Советский писатель, 1978. – 247 с.
2. Гай-Головка Олекса. Поединок з дияволом / Олекса Гай-Головка. – Вінніпег : вид-во Івана Тиктора, 1950. – Т. 1. – 143 с.
3. Гай-Головка Олекса. Поединок з дияволом / Олекса Гай-Головка. – Вінніпег : вид-во Івана Тиктора, 1950. – Т. 2. – 160 с.
4. Гай-Головка Олекса. Смертельною дорогою / Олекса Гай-Головка. – Вінніпег : видавничка спілка Тризуб, 1979. – Т. 1. – 284 с.
5. Гай-Головка Олекса. Смертельною дорогою / Олекса Гай-Головка. – Вінніпег : видавничка спілка Тризуб, 1983. – Т. 2. – 206 с.
6. Мацько В. Українська еміграційна проза ХХ століття : [моногр.] / Віталій Мацько. – Хмельницький : ПП Дерепа І.Ж., 2009. – 388 с.
7. Тофтул М. Категорії добра і зла / Михайло Тофтул // Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка. Філософські науки. – Житомир : ЖДУ, 2008. – Вип. 40. – С. 26–31.
8. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). – Ф. 1352. – Оп. 1.
9. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 576 с.

Summary

Nataliya Shvets

Artistic Modeling of Mental and Ethical Problem in Autobiographical Works of Oleksa Hai-Holovko

On specific examples the artistic models of moral-ethics problems in Diaspora writer Oleksa Hai-Holovko's (1910–2006) autobiographical writings are analyzed at the article. The author had the sense of duty towards Ukraine to tell the truth about things he had experienced and suffered from; with the help of artistic means he tried to ascertain the human entity in totalitarian regime conditions, causing the individual to feel restricted in «jaws» of unfreedom. The writer depicted artistically the characters' moral and ethic principles not only individually, but also on social level. He distinguished them as the part of individual psycho structure using verbal and artistic evaluation of actions and phenomena in individual comprehended and noncomprehended manner.

Key words: code of morals, ethics, genre, narrator, good and evil, auto thematic reflections.